

Janusz Dorobisz

Monografia Gminy Mokrsko, Wieluń 2004, Urząd Gminy Mokrsko

Rocznik Wieluński 5, 256-261

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**MONOGRAFIA GMINY MOKRSKO, OPRACOWANIE
ZBIOROWE POD RED. TADEUSZA OLEJNIKA, WIELUŃ
2004, URZĄD GMINY MOKRSKO, ss. 482 (*Janusz Dorobisz*)**

Monografię gminy Mokrsko, powstałą z inicjatywy lokalnych władz samorządowych, wydano nakładem Urzędu Gminy Mokrsko w 2004 roku. Jest to pierwsze w historii powiatu wieluńskiego tak wszechstronne opracowanie dziejów wiejskiej gminy. Książka składa się z dwunastu rozdziałów, w których ośmiu autorów przedstawia przeszłość gminy, począwszy od prehistorii aż do czasów współczesnych, wzbogaconą o charakterystykę geograficzną regionu wieluńskiego, kulturę i zabytki.

Gmina Mokrsko, jak czytamy w pierwszym rozdziale napisanym przez Mirosława Jędrzejewskiego, położona jest w południowo-zachodniej części województwa

łódzkiego, południowej części powiatu wieluńskiego. Dobrym wprowadzeniem w realia subregionu jest szczegółowe omówienie warunków naturalnych (opady, nasłonecznienie, temperatura), budowy geologicznej, składu gleb, wód powierzchniowych oraz lokalnej fauny i flory.

W drugim rozdziale Bogusław Abramek rekonstruuje pradziejowe osadnictwo na terenie gminy Mokrsko. Najstarsze zabytki archeologiczne na badanym obszarze odnaleziono w następujących miejscowościach: Mokrsko, Krzyworzeka, Krajków, Ożarów i Chotów. Jednak z powodu niedostatecznej ilości znalezisk z omawianego terenu autor był zmuszony do rozszerzenia swych obserwacji na inne miejscowości ziemi

wieluńskiej. Dzięki temu wzbogacił stronę faktograficzną rozdziału, co z pewnością jest dodatkowym walorem. Ponadto autor w sposób bardzo przejrzysty, chronologicznie – od paleolitu do wczesnego średniowiecza – przedstawia kultury archeologiczne występujące na badanym obszarze.

Tadeusz Olejnik w rozdziale trzecim rzetelnie i dogłębnie ukazał przeszłość administracyjną gminy Mokrsko. Wykorzystując bogatą bazę źródłową, jasno i precyzyjnie przedstawił dzieje administracyjne gminy od okresu staropolskiego do czasów współczesnych.

W czwartym rozdziale autor Tadeusz Nowak przedstawił dzieje Mokrska i okolicznych wsi do połowy XVI wieku. W tej części omawianej monografii można znaleźć ciekawą charakterystykę ówczesnego osadnictwa, ukazaną na tle stosunków gospodarczo-społecznych. Treść uzupełniają mało znane informacje o właścicielach ziemskich tego terenu.

W rozdziale piątym Zbigniew Szczerbik zaprezentował historię gminy Mokrsko od drugiej połowy XVI do końca XVIII wieku. Wiele uwagi poświęcił właścicielom ziemskim, co niewątpliwie wzbogaciło rozdział o interesujące dane natury biograficznej. Godne podkreślenia jest ukazanie struktury ludnościowej oraz szeregu obciążeń feudalnych miejscowej ludności chłopskiej. Imponuje także kompetentne wykorzystanie materiału źródłowego, na podstawie którego szczegółowo przedstawiono kwestie gospodarcze, społeczne, religijne, demograficzne itp.

Charakterystyka okresu niewoli narodowej (czyli koniec XVIII - początek XX wieku), opracowana przez Roberta Adamka zawiera szczegółowy opis wsi i miejscowości należących do gminy Mokrsko oraz strukturę społeczną badanego obszaru. Autor dokładnie ukazał zmieniających się właścicieli dóbr ziemskich z Mokrska i Słupska. Zamieszczone w rozdziale tablice genealogiczne rodzin (m.in. Trepków - właścicieli Mokrska szlacheckiego), tabele, plany i mapy uzupełniają warstwę faktograficzną rozdziału, czyniąc ją pełniejszą i bardziej wiarygodną. Na podkreślenie zasługuje bogactwo wykorzystanych źródeł oraz umiejętność poruszania się autora w ich gąszczu.

Rozdziały siódmy i ósmy dotyczą szczególnego okresu w dziejach Polski, a tym samym i gminy Mokrsko. Obejmują lata 1914-1939, to jest I wojnę światową oraz czasy II Rzeczypospolitej. Opierając się na bogatym materiale źródłowym, uzyskanym poprzez kwerendę archiwalną, Jan Książek stworzył obraz gminy Mokrsko i jej mieszkańców w sposób ciekawy, pełny oraz wyczerpujący.

Lata okupacji hitlerowskiej jako „*najtragiczniejszy w ponad siedmiowiekowych dziejach gminy Mokrsko*” opracował Tadeusz Olejnik. Autor rzetelnie i wnikliwie ukazał m.in. działania germanizacyjne okupanta, takie jak zmiana na nie-

mieckie nazw miejscowości czy napisów na sklepach. Wiele uwagi poświęcił również świadomej i planowej eksterminacji ludności polskiej. Z przedstawionych przez Tadeusza Olejnika faktów jawi się tragiczny los bardzo wielu mieszkańców badanego terenu, los, który był udziałem milionów Polaków. Opis okupacyjnych dziejów gminy autor oparł na bogatym materiale źródłowym, co stanowi o wysokich walorach rozdziału.

Po II wojnie światowej gmina Mokrsko ulega licznym przemianom na wielu płaszczyznach życia społecznego i politycznego. O zmianach gospodarczych, społecznych i edukacyjnych pisze w rozdziale dziesiątym Paweł Gwałt. Natomiast w rozdziale jedenastym Tomasz Spychała przedstawił kulturę ludową Mokrska i okolic. Autor ciekawie opisał urządzenie i wyposażenie domostw, ubiory, obrzędy, zwyczaje i budownictwo ludowe. Brakuje w tym rozdziale większej ilości fotografii ilustrujących omawiane zjawiska kulturowe na tym terenie.

W ostatnim rozdziale Jan Książek przedstawił zabytki i miejsca pamięci narodowej z terenu gminy Mokrsko.

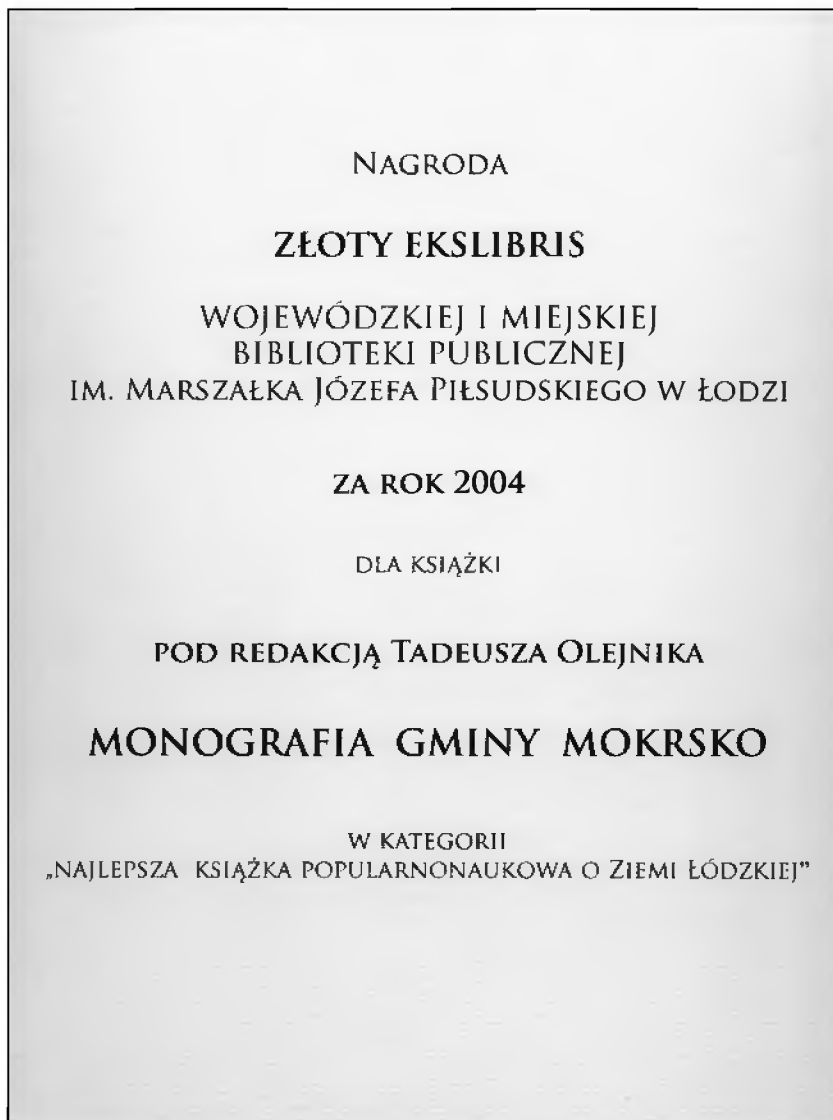
Całość omawianej monografii kończy indeks osobowy niezbędny w publikacjach historycznych, o którym nie zawsze się pamięta.

Monografia Gminy Mokrsko jest bardzo dobrą pozycją wśród wydawnictw dotyczących historii regionalnej. Jej zasoby informacyjne, bogactwo ilustracji, tabel i map są niezwykle cennym źródłem wiadomości, które z pewnością winny być wykorzystywane przez nauczycieli szkół w ramach realizacji programów szkolnych poświęconych regionalizmowi. Jest to publikacja ważna dla tych wszystkich, którym nie są obojętne wydarzenia, ludzie i zwyczaje wpisane w dzieje ich małej ojczyzny. Pasjonaci historii lokalnej znajdą tu wiele ciekawych danych rozproszonych dotychczas w różnych dokumentach, przechowywanych w archiwach polskich i zagranicznych.

Staranne przygotowanie tematów, poświęcony czas i zaangażowanie autorów poszczególnych rozdziałów, skutkowało powstaniem, bez wątpienia, wartościowej pozycji o charakterze regionalnym. Szkoda tylko, że jest ona odosobniona, jeśli chodzi o dzieje całego regionu wieluńskiego. Wprawdzie w opracowaniu tym występują drobne potknięcia, ale nie przesłaniają jednoznacznie pozytywnej oceny prezentowanej monografii, ważnej dla budowania tożsamości i odrębności regionalnej mieszkańców, co nie jest bez znaczenia zwłaszcza w dobie globalizacji.

To, co wyróżnia omawianą monografię spośród innych tego rodzaju opracowań, to niezwykle dbałość o jakość szaty graficznej, staranny dobór dokumentów i danych statystycznych pozyskanych drogą wnikliwej kwerendy archiwalnej.

Monografię Gminy Mokrsko wyróżniono nagrodą *Złotego Ekslibrisu* Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi w kategorii „Najlepsza książka popularnonaukowa o Ziemi Łódzkiej” za rok 2004.

W związku z wydaniem tej książki na adres Wójta Gminy, mgr. Zygmunta Pawlaka, napłynęło z różnych stron kraju wiele podziękowań, zarówno w formie telefonicznej jak i pisemnej. Przytaczamy fragmenty dwóch wypowiedzi:

Dr Leszek Kozuchowski, Uniwersytet im. M. Kopernika w Toruniu

Z satysfakcją otrzymałem egzemplarz „Monografii Gminy Mokrsko”, za który serdecznie dziękuję. To pieczołowicie opracowane dzieło swoją wszechstronnością znakomicie wpisuje się w refleksję nad regionalnym kulturowym dziedzictwem. Szczególnie cenne jest przypomnienie współczesnym świata genealogii rodzinnych, ciągłości wielu pokoleń szlachty, także tej kultywowanej przez tradycyjną polską inteligencję, troszczącą się o zapomniany ethos – depozyt wartości, który tworzył świadomość tożsamości i poczucie jedności społeczności lokalnych, a także naszego narodu.

„Monografia” ta powinna stanowić pomoc w ożywieniu tradycji wśród tamtejszych mieszkańców, a także poczucia jej zakorzenienia – bycia u siebie i bycia sobą i w konsekwencji włączania się w twórczą pracę dla Ojczyzny, podstawę jej trwania, przetrwania, rozwoju i pomyślności.

Pragnę też wyrazić uznanie i podziw dla redaktora tomu prof. Tadeusza Olejnika i zespołu autorów, historyków – kustoszy za wykonanie benedyktyńskiej pracy, która ożywi historyczną pamięć, zmysł tradycji, tożsamość duchową i kulturalną, a tym samym moralny imperatyw patriotyzmu, zapobiegającego wykorzenieniu z ojcowizny i rodzimej kultury.

W szczególności dziękuję Panu drowi Zbigniewowi Szczerbikowi za przypomnienie w rozdziale V „Monografii” (ss. 130-137) historii rodu Kozuchowskich od XVI do końca XVIII wieku, pełnionych przez jego potomków urzędów i dokonań dla Rzeczypospolitej.

Panu Wójtowi, Przewodniczącemu Rady Gminy, jej mieszkańcom oraz Autorom Monografii, życzę powodzenia w dalszych pracach dla wspólnego dobra i pomyślności lokalnej wspólnoty.

Z miłym pozdrowieniem i nadzieją spotkania.

Leszek Kozuchowski

***

Dr Honorata Skoczylas-Stawska,
Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Najserdeczniej dziękuję za cenną „Monografię Gminy Mokrsko”, którą otrzymałam z rąk pana mgr inż. Wacława Urbaniaka - Sekretarza Urzędu Gminy.

Jest to bardzo wartościowa pozycja naukowa, dokumentująca dzieje Mokrska i wsi okolicznych, życie i ambitną, patriotyczną działalność mieszkańców oraz szeroko pojętą kulturę materialną i duchową.

Szczerze gratuluję wszystkim, którzy się przyczynili do powstania tej książki, zarówno Urzędowi Gminy, jak i Sponsorom, Autorom, Projektantom, Muzealnikom, Fotografom i in.

Ta solidnie wydana „Monografia...”, pełniąc funkcję poznawczą i popularyzatorską, jest piękną wizytówką Ludzi i Miejsc, jest chlubą jej Twórców i nie przesadzę, gdy powiem, że szczyć się nią może cała ziemia wieluńska.

Szkoda jedynie, że zapomniano tu o mowie ludowej, którą wyrażano i trud, i walkę, i miłość pokoleń. Wszak wiara, język, kultura – to nasze trwanie.

Pozostaje z szacunkiem i podziwem.

Honorata Skoczylas-Stawska